

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЖИМУ СЕКРЕТНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ І ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

КОРОПЕЦЬКА Сніжана Орестівна - доцентка кафедри кримінального процесу та криміналістики Івано-Франківського інституту «Одеська юридична академія», кандидатка юридичних наук, доцентка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9881-3031>

УДК 351.74:351.86

DOI: <https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2026.1.53>

Актуальність теми статті обґрунтована недостатністю уваги науковців, присвяченої дослідженню механізму забезпечення режиму секретності в діяльності правоохоронних органів, в тому числі органів і підрозділів Національної поліції України, що зумовило необхідність його теоретико-правового дослідження. Це зумовило постановку як мети статті розкриття структури забезпечення режиму секретності в діяльності органів і підрозділів Національної поліції України і визначення на цій основі його поняття.

Розкрито об'єкт, на який спрямоване забезпечення режиму секретності в діяльності органів і підрозділів Національної поліції України. Встановлено, що таким об'єктом є режим секретності в органах і підрозділах Національної поліції України. Із урахуванням підходів вчених встановлено зміст категорії «режим секретності в діяльності органів і підрозділів Національної поліції України».

Досліджено зміст забезпечення режиму секретності в діяльності органів і підрозділів Національної поліції України, який становить комплекс адміністративно-правових, організаційних, інженерно-технічних, криптографічних та інших заходів, спрямованих на створення умов ефективної охорони державної таємниці.

Визначено коло суб'єктів забезпечення режиму секретності в діяльності органів і підрозділів Національної поліції України. До їх числа віднесено керівників цих органів і підрозділів та створені в них режимно-секретні органи.

Виокремлено гарантії забезпечення режиму секретності в діяльності органів і підрозділів Національної поліції України. Із урахуванням положень законодавства такими гарантіями, зокрема, визнано: 1) здійснення постійного контролю за забезпеченням охорони державної таємниці керівниками цих органів; 2) проведення РСО перевірок забезпечення режиму секретності; 3) здійснення Департаментом режиму та технічного захисту інформації Національної поліції України контролю за станом технічного захисту державних інформаційних ресурсів та інформації; 4) здійснення уповноваженими підрозділами Служби безпеки України контролю за станом охорони державної таємниці; 5) встановлення відповідальності за порушення режиму секретності.

За результатами проведеного дослідження сформульовано авторське визначення поняття «забезпечення режиму секретності в органах і підрозділах Національної поліції України».

Ключові слова: інформація з обмеженим доступом; захист інформації; технічний захист інформації; криптографічний захист інформації; державна таємниця; охорона державної таємниці; режим секретності; забезпечення режиму секретності; Національна поліція України; режимно-секретні органи.

Постановка проблеми

Органи і підрозділи Національної поліції України здійснюють свою діяльність

з неухильним дотриманням прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і діють виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України (ч. 1 ст. 7, ч. 1 ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р.) [1]. Діяльність органів і підрозділів Національної поліції України невід'ємно пов'язана з доступом їх співробітників до інформації, яка становить державну таємницю, та її матеріальних носіїв. У зв'язку з цим органи і підрозділи Національної поліції України повинні забезпечувати охорону державної таємниці шляхом вжиття комплексу організаційно-правових, інженерно-технічних, криптографічних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на запобігання розголошенню секретної інформації та втратам її матеріальних носіїв (ст. 1 Закону України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р.) [2].

Одним з основних організаційно-правових заходів щодо охорони державної таємниці законодавець у ст. 18 вказаного Закону визначає режим секретності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею [2]. Призначення режиму секретності полягає в: 1) обмеженні доступу до державної таємниці осіб, які не мають відповідної форми; 2) запобіганні витоку або втраті таємної інформації; 3) вихованні у співробітників сумлінного і пильного ставлення до виконання службових обов'язків; 4) навчанні співробітників правил роботи з інформацією, документами, спеціальною літературою; 5) забезпеченні прихованості та раптовості, внаслідок чого зростає ефективність проведених оперативно-розшукових, розвідувальних, контррозвідувальних, негласних слідчих (розшукових) дій та інших заходів, здійснюваних правоохоронними і розвідувальними органами під час виконання покладених на них завдань [3, с. 19].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженню проблематики охорони державної таємниці присвячена істотна увага вчених, які розкривають її поняття, механізм віднесення інформації до державної таємниці, порядок засекречування та розсекречування матеріальних носіїв інформації, зміст і порядок вжиття заходів з охорони і контролю за забезпеченням охорони державної таємниці та нагляд за додержанням законодавства про державну таємницю тощо. Зокрема, до зазначеної проблематики звертаються К.В. Антонов, С.В. Болдир, Г.В. Денисенко, В.В. Єфімов, С.О. Князєв, С.О. Ковальчук, Г.Р. Крет, О.І. Нізельник, В.П. Павленко, В.С. Павленко, С.П. Пекарський, М.А. Погорецький, О.Г. Семенюк, Л.І. Собченко, І.І. Трембач, В.Г. Хашев та інші вітчизняні вчені. Водночас, дослідженню механізму забезпечення режиму секретності в діяльності правоохоронних органів, в тому числі органів і підрозділів Національної поліції України, присвячена недостатня увага науковців, що зумовлює необхідність його теоретико-правового дослідження.

Метою статті є розкриття структури забезпечення режиму секретності в діяльності органів і підрозділів Національної поліції України і визначення на цій основі його поняття.

Виклад основного матеріалу

Забезпечення режиму секретності спрямоване на створення умов ефективної охорони державної таємниці в діяльності органів і підрозділів Національної поліції України. За своєю сутністю воно є засноване на діяльності відповідних суб'єктів, яка ґрунтується на законах і підзаконних нормативно-правових актах та полягає у вжитті адміністративно-правових, організаційних та інших заходів, спрямованих на забезпечення охорони державної таємниці в діяльності органів і підрозділів Національної поліції України.

Об'єктом, на який спрямована така діяльність відповідних суб'єктів, є режим секретності. Поняття режиму секретнос-

ті визначене законодавцем у ст. 1 Закону України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р., відповідно до якої ним є встановлений згідно з вимогами цього Закону та інших виданих відповідно до нього нормативно-правових актів єдиний порядок забезпечення охорони державної таємниці [2]. Вчені наводять більш широке визначення поняття як режиму секретності, в тому числі й у діяльності органів і підрозділів Національної поліції України, ґрунтуючись на нормативному визначенні його поняття. Так, Л.І. Собченко під режимом секретності розуміти встановлений згідно з вимогами Закону України «Про державну таємницю» та інших виданих відповідно до нього нормативно-правових актів єдиний порядок роботи та поводження з документами, які мають гриф секретності, забезпечення охорони цієї таємниці з метою захисту національних інтересів України [3, с. 323]. Режим секретності в Національній поліції України С.П. Пекарський визначає як встановлений відповідно до вимог Закону України «Про державну таємницю» та інших законодавчих і нормативних актів вищих органів державної влади й управління єдиний порядок забезпечення охорони державної таємниці в процесі повсякденної діяльності органів/підрозділів Національної поліції України, що включає в себе системи адміністративно-правових, організаційних, інженерно-технічних, криптографічних та інших заходів [4, с. 18].

Зміст забезпечення режиму секретності в діяльності органів і підрозділів Національної поліції України становить комплекс організаційно-правових, інженерно-технічних, криптографічних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на запобігання розголошенню секретної інформації та втратам її матеріальних носіїв. Основу для визначення системи організаційно-правових заходів становить ст. 18 Закону України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р., з урахуванням якої органи і підрозділи Національної поліції України повинні вживати заходів щодо: 1) дотримання вимог стосовно виготовлення, користування, збереження, передачі,

транспортування та обліку матеріальних носіїв секретної інформації; 2) забезпечення дозвільного порядку провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, та спеціального порядку допуску співробітників та інших осіб до державної таємниці; 3) обмеження оприлюднення та поширення секретної інформації; 4) технічний та криптографічний захист секретної інформації. Інформація про організацію режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, державні програми, плани та інші заходи у сфері охорони державної таємниці на підставі абз. 9 п. 4 ч. 1 статті 8 зазначеного Закону належить до державної таємниці у сфері державної безпеки та охорони правопорядку. Відповідно до п. 4.11.14 Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, затвердженого Наказом Центрального управління Служби безпеки України 23.12.2020 р. № 383 і зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14.01.2021 р. за № 52/35674, зміст відомостей, які становлять державну таємницю, становлять відомості про планування заходів з охорони державної таємниці, стан їх реалізації, наявність порушень режиму секретності, володіння якими створює загрози витоку секретної інформації: за окремими показниками щодо окремого суб'єкта режимно-секретної діяльності, якому надано першу або другу категорію режиму секретності; за сукупністю всіх показників в цілому щодо окремого суб'єкта режимно-секретної діяльності, якому надано третю категорію режиму секретності [5].

Згідно з ч. 7 ст. 5 Закону України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р., забезпечення охорони державної таємниці відповідно до вимог режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, діяльність яких пов'язана з державною таємницею, покладається на керівників зазначених органів, підприємств, установ і організацій [2]. Відповідно, забезпечення охорони державної таємниці відповідно до вимог режиму се-

кретності в органах і підрозділах Національної поліції України покладається на їх керівників.

Як передбачає ч. 1 ст. 21 Закону України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р., в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею, з метою розроблення та здійснення заходів щодо забезпечення режиму секретності, постійного контролю за їх додержанням створюються на правах окремих структурних підрозділів режимно-секретні органи (далі – РСО), які підпорядковуються безпосередньо керівнику державного органу, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації. Створення, реорганізація чи ліквідація РСО здійснюються за погодженням із Службою безпеки України. У своїй роботі РСО взаємодіють з органами Служби безпеки України (ч. 2 зазначеної статті) [2]. Зокрема, у структурі Національної поліції України режимно-секретним органом є Департамент режиму та технічного захисту інформації. Він є структурним підрозділом апарату Національної поліції України, безпосередньо є режимно-секретним органом Центрального органу управління Національної поліції України і підпорядковується безпосередньо її Голові. Із урахуванням ч. 3 ст. 21 Закону України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р., до складу режимно-секретного органу входять підрозділи режиму, секретного діловодства та інші підрозділи, що безпосередньо забезпечують охорону державної таємниці.

Для виконання покладених на нього завдань Департамент режиму та технічного захисту інформації здійснює свої функції безпосередньо або через уповноважених РСО структурних підрозділів Центрального органу управління Національної поліції України та утворених в установленому порядку РСО територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів поліції та їх територіальних (відокремлених) підрозділів та установ, закладів та організацій, що належать до сфери управління Національної

поліції України. Завдання Департаменту режиму та технічного захисту інформації визначаються Положенням про нього та ґрунтуються на ч. 8 ст. 21 Закону України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р., згідно з якою основними завдання РСО є: 1) недопущення необґрунтованого допуску та доступу осіб до секретної інформації; 2) своєчасне розроблення та реалізація разом з іншими структурними підрозділами заходів, що забезпечують охорону державної таємниці; 3) запобігання розголошенню секретної інформації, випадкам втрат матеріальних носіїв цієї інформації; 4) виявлення та закриття каналів просочення секретної інформації у процесі органів і підрозділів; 5) забезпечення запровадження заходів режиму секретності під час виконання всіх видів робіт, пов'язаних з державною таємницею, та під час здійснення зовнішніх відносин; 6) організація та ведення секретного діловодства; 7) здійснення контролю за станом режиму секретності в органах і підрозділах [2].

Водночас, діяльність керівників органів і підрозділів Національної поліції України не вичерпує всієї системи заходів із забезпечення державної таємниці, які підлягають вжиттю для забезпечення режиму секретності. Як вказує С.О. Князев, керівники установ та їхні РСО не можуть реалізувати весь комплекс заходів з охорони державної таємниці [6, с. 98]. Поділяючи такий підхід, В.П. Павленко та В.С. Павленко зазначають, що охорона державної таємниці організаційно-правовими заходами істотно відрізняється від охорони державної таємниці криптографічними та інженерно-технічними заходами, оскільки їх втілення потребує відповідних повноважень, наявності спеціальних знань і технічного оснащення в суб'єктів реалізації [7, с. 71]. На це звертає увагу О.І. Нізельник, котрий наголошує, що діяльність РСО Національної поліції України здійснюється шляхом проведення організаційних та адміністративно-перевірочних заходів у тісній співпраці зі Службою безпеки України, підрозділами Департаменту внутрішньої безпеки та іншими підрозділами Національної поліції України [8, с. 115].

Згідно з ч. 1 ст. 37 Закону України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р., керівники державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій зобов'язані здійснювати постійний контроль за забезпеченням охорони державної таємниці [2]. Відповідно, керівники органів і підрозділів Національної поліції України повинні здійснювати постійний контроль за забезпеченням режиму секретності. Як вказує С.П. Пекарський, на керівників покладено персональну відповідальність за забезпечення належного додержання режиму секретності підлеглими, за своєчасну розробку та практичне здійснення заходів захисту державної таємниці від витоку та розголошення, у зв'язку з чим вони зобов'язані: 1) постійно вивчати стан режиму секретності з метою своєчасного виявлення та перекриття можливих каналів витоку секретної інформації; 2) планувати цілеспрямовані заходи щодо забезпечення зберігання державної таємниці та неухильного додержання режиму секретності; 3) постійно здійснювати контроль за неухильним виконанням вимог, наказів та інструкцій, що регламентують порядок додержання режиму секретності; 4) проводити роботу із запобігання необґрунтованому допуску до секретних робіт і документів; 5) ретельно інструктувати працівників, які одержали через службову необхідність допуск до секретних робіт і документів; 6) своєчасно інформувати керівні органи про проведення заходів щодо забезпечення режиму секретності, виявлення недоліків та їх усунення; 7) забезпечувати належний режим секретності під час проведення нарад, на яких обговорюються питання, пов'язані з державною таємницею [4, с. 82-83]. Із урахуванням пунктів «д» та «е» ч. 9 ст. 21 вказаного Закону, здійснення перевірок стану й організації роботи з питань захисту державної таємниці та забезпечення режиму секретності органів і підрозділів Національної поліції України, надання їм відповідних рекомендацій, здійснення перевірок додержання режиму секретності на робочих місцях працівників, що мають допуск до

державної таємниці, вмісту спецсховищ (приміщень, сейфів, металевих шаф, спецчемоданів, спецпапок тощо), наявності документів, виробів та інших матеріальних носіїв секретної інформації, покладається на РСО відповідних органів і підрозділів.

Контроль за станом технічного захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, у структурних підрозділах Центрального органу управління, територіальних (у тому числі міжрегіональних) органах поліції та їх територіальних (відокремлених) підрозділах, а також в установах, закладах та організаціях, що належать до сфери управління Національної поліції України, відповідно до п. 2 розд. I Положення про контроль за станом технічного захисту інформації в органах і підрозділах Національної поліції України, затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 29.02.2016 р. № 139 і зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23.03.2016 р. за № 431/28561, здійснюється Департаментом режиму та технічного захисту інформації Національної поліції України [9].

Як передбачає ч. 4 ст. 37 Закону України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р., Служба безпеки України має право контролювати стан охорони державної таємниці в усіх державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, а також у зв'язку з виконанням цих повноважень одержувати безоплатно від них інформацію з питань забезпечення охорони державної таємниці. Висновки Служби безпеки України, викладені в актах офіційних перевірок за результатами контролю стану охорони державної таємниці, є обов'язковими для виконання посадовими особами підприємств, установ та організацій незалежно від їх форм власності [2].

З огляду на ст. 39 Закону України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 р., посадові особи органів і підрозділів Національної поліції України, винні у порушенні встановленого законодавством режиму секретності та невиконанні обов'язків щодо збереження державної таємниці, не-

вжитті заходів щодо забезпечення охорони державної таємниці та незабезпеченні контролю за охороною державної таємниці, несуть дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із законом.

Висновки

Забезпечення режиму секретності в органах і підрозділах Національної поліції України являє собою діяльність відповідних суб'єктів, яка ґрунтується на законах і підзаконних нормативно-правових актах та полягає у вжитті адміністративно-правових, організаційних, інженерно-технічних, криптографічних та інших заходів, спрямованих на створення умов ефективної охорони державної таємниці. У його структурі доцільно виокремити чотири основні елементи: 1) об'єкт, на який спрямована така діяльність та яким є режим секретності в органах і підрозділах Національної поліції України; 2) зміст, який становить комплекс адміністративно-правових, організаційних, інженерно-технічних, криптографічних та інших заходів, спрямованих на створення умов ефективної охорони державної таємниці; 3) суб'єкти, якими є керівники органів і підрозділів Національної поліції України та створювані в них РСО; 4) гарантії забезпечення, якими, зокрема, є: а) здійснення постійного контролю за забезпеченням охорони державної таємниці керівниками цих органів; б) проведення РСО перевірок забезпечення режиму секретності; в) здійснення Департаментом режиму та технічного захисту інформації Національної поліції України контролю за станом технічного захисту державних інформаційних ресурсів та інформації; г) здійснення уповноваженими підрозділами Служби безпеки України контролю за станом охорони державної таємниці; д) встановлення відповідальності за порушення режиму секретності.

Література

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.

3. Собченко Л.І. Аналіз змісту дефініції «забезпечення режиму секретності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності підрозділами кримінальної поліції». *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Харків, 01 грудня 2017 року). Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2017. С. 322-323.

4. Пекарський С.П. Режим секретності: навчальний посібник. Київ: ВД «Дакор», 2021. 144 с.

5. Звід відомостей, що становлять державну таємницю, затверджений Наказом Центрального управління Служби безпеки України 23.12.2020 р. № 383 і зареєстрований в Міністерстві юстиції України 14.01.2021 р. за № 52/35674. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0052-21>.

6. Князев С.О. «Режим секретності»: узгодженість законодавчого термінологічного визначення. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2024. № 1 (37). С. 92-100.

7. Павленко В.С., Павленко В.П. Система організаційно-правових заходів щодо охорони державної таємниці в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. 2020. Т. 31 (70). № 6. С. 70-74.

8. Нізельник О. До питання визначення поняття режимно-секретного забезпечення оперативно-розшукової й кримінальної процесуальної діяльності Національної поліції України. *Jurnalul Juridic Național: Teorie și Practică*. 2019. № 2-1. Р. 113-115.

9. Положення про контроль за станом технічного захисту інформації в органах і підрозділах Національної поліції України, затверджене Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 29.02.2016 р. № 139 і зареєстроване в Міністерстві юстиції України 23.03.2016 р. за № 431/28561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0431-16>.

SUMMARY

The relevance of this article stems from the lack of scholarly attention devoted to researching the mechanisms for ensuring confidentiality in the activities of law enforcement agencies, including the bodies and units of the National Police of Ukraine, which has necessitated a theoretical and legal examination of the issue. This led to the setting of the article's objective: to reveal the structure of ensuring the secrecy regime in the activities of the bodies and units of the National Police of Ukraine and to define its concept on this basis.

The object toward which the ensuring of the secrecy regime in the activities of the bodies and units of the National Police of Ukraine is directed has been revealed. It has been established that such an object is the secrecy regime in the bodies and units of the National Police of Ukraine. Taking into account the approaches of scholars, the content of the category «confidentiality regime in the activities of the bodies and units of the National Police of Ukraine» has been established.

The content of ensuring the confidentiality regime in the activities of the bodies and units of the National Police of Ukraine has been examined; it consists of a complex of administrative-legal, organizational, engineering-technical, cryptographic, and other measures aimed at creating conditions for the effective protection of state secrets.

The scope of entities responsible for ensuring the secrecy regime in the activities of the bodies and

units of the National Police of Ukraine has been defined. These include the heads of these bodies and units, as well as the security and secrecy bodies established within them.

Guarantees for ensuring confidentiality in the activities of the bodies and units of the National Police of Ukraine have been identified. In accordance with the provisions of the law, such guarantees include, in particular: 1) the exercise of ongoing oversight over the protection of state secrets by the heads of these bodies; 2) the conduct of inspections by the Security Service of Ukraine to ensure confidentiality; 3) the Department of Information Security and Technical Protection of the National Police of Ukraine exercising control over the state of technical protection of state information resources and information; 4) authorized units of the Security Service of Ukraine exercising control over the state of protection of state secrets; 5) establishing liability for violations of confidentiality.

Based on the results of the study, the author has formulated a definition of the concept of «ensuring the secrecy regime in the bodies and units of the National Police of Ukraine».

Key words: restricted-access information; information protection; technical protection of information; cryptographic protection of information; state secrets; protection of state secrets; secrecy regime; ensuring the secrecy regime; National Police of Ukraine; classified agencies.